

IFLA:S ETISKA REGLER FÖR BIBLIOTEKARIER OCH ANDRA INFORMATIONSSPECIALISTER

INLEDNING

De här reglerna för etik och professionellt uppförande ska ses som ett förslag på riktlinjer som kan tjäna som etisk vägledning för bibliotekarierna och informationsspecialisterna, och som ett underlag för biblioteksföreningar när de upprättar eller omarbetar sina egna regler.

Etiska regler fyller en rad funktioner, som att

- stimulera till reflektion över principerna för bibliotekarierna och informationsspecialisternas metoder och problemhantering
- öka medvetenheten om den professionella rollen
- öka öppenheten både för användare och samhället i stort.

De här reglerna är inte avsedda att ersätta befintliga regelverk eller ändra yrkesorganisationernas åliggande att utveckla sina egna regler baserat på undersökningar, samråd och gemensam utarbetning. De etiska reglerna är därför inte menade att vara bindande eller att antas i sin helhet.

De här etiska reglerna bygger på övertygelsen att:

- biblioteksverksamhet i grunden är etiskt förankrad, med ett värdegrundat förhållningssätt till professionellt informationsarbete
- behovet att dela idéer och information har blivit allt större med samhällets ökande komplexitet under de senaste århundradena och att detta utgör grundtanken med bibliotek och biblioteksverksamhet
- den roll som informationsinstitutioner och informationsspecialister – såsom bibliotek och bibliotekarierna – har i dagens samhälle är att verka för en optimal insamling och sammanställning av information samt att göra den tillgänglig
- informationstjänster i den sociala, kulturella och ekonomiska välmåendets intresse utgör kärnan i biblioteksverksamheten och att bibliotekarierna därför har ett socialt ansvar.

Dessutom innebär denna tro på det mänskliga behovet av informations- och idéutbyte ett erkännande av allas rätt till information. Idén om mänskliga rättigheter, i synnerhet som den formuleras i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (1948), innebär att vi alla måste erkänna och ta hänsyn till andra människor och respektera deras rättigheter. Framför allt artikel 19 i förklaringen beskriver alla människors rätt till åsiktsfrihet, yttrandefrihet samt att söka, ta emot och sprida information.

Artikel 19 anger uttryckligen rätten att ”söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser”, vilket

ger en tydlig grund för bibliotek och utövandet av modern och progressiv biblioteksverksamhet. IFLA har i åtskilliga uttalanden, manifest, policyer och tekniska dokument utvecklat grundtankarna bakom informationsarbete. Utgångspunkten i detta arbete är själva idén om rätten till information och dess betydelse för yrket och för samhället i stort. Tonvikten på rätten till information kräver i sin tur att bibliotekarier och andra informationsspecialister utifrån dessa principer kritiskt granskar relevant lagstiftning och att de är beredda att vara rådgivande och, i förekommande fall, förespråka förbättringar av såväl innehåll som tillämpning av lagarna.

Paragraferna i de etiska reglerna utgår från de grundprinciper som beskrivs i den här inledningen och är förslag på en uppförandekod för yrkesutövare. IFLA inser att även om grundprinciperna bör utgöra kärnan i ett regelverk av det här slaget måste de specifika reglerna naturligtvis variera beroende på det samhälle, den situation eller organisation de tillämpas i. Att upprätta regler och policyer är en viktig uppgift för en yrkesorganisation, precis som etiska ställningstaganden är en nödvändighet för alla yrkesutövare. IFLA rekommenderar IFLA:s etiska regler till alla sina medlemsföreningar och medlemsinstitutioner samt till enskilda bibliotekarier och andra informationsspecialister att användas i det här syftet.

IFLA åtar sig att revidera de här reglerna när så behövs.

1. TILLGÅNG TILL INFORMATION

Huvuduppgiften för bibliotekarier och andra informationsspecialister är att ge alla människor tillgång till information för sin personliga utveckling, utbildning, kulturella berikning, avkoppling, ekonomiska verksamhet och välinformerade delaktighet i och stärkande av demokratin.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister motsätter sig undanhållande och begränsning av tillgången till information och idéer, i synnerhet genom censur, antingen det praktiseras av stater, myndigheter eller religiösa eller ideella organisationer.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister som ger service åt allmänheten bör på alla sätt sträva efter att erbjuda tillgång till sina samlingar och tjänster utan kostnad för användaren. Om medlems- eller administrationsavgifter inte går att undvika bör de hållas så låga som möjligt, och praktiska lösningar hittas så att socialt missgynnade personer inte utestängs.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister marknadsför och offentliggör sina samlingar och tjänster så att användare och potentiella användare är medvetna om deras existens och tillgänglighet.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister använder de mest effektiva sätten att göra materialet tillgängligt för alla. I det syftet ser de till att biblio-

tekens webbplatser och andra informationskanaler följer internationell standard för tillgänglighet samt att det inte finns hinder för åtkomsten till dem.

2. ANSVAR GEMOT ENSKILDA PERSONER OCH SAMHÄLLET

I sin strävan att främja delaktighet och motverka diskriminering ser bibliotekarier och andra informationsspecialister till att ingen förvägras rätten att få tillgång till information samt att skälig service ges till alla oavsett ålder, medborgarskap, politisk övertygelse, fysisk eller mental förmåga, könsidentitet, kulturell bakgrund, utbildning, inkomst, immigrations- och asylsökningstatus, civilstånd, härkomst, etnisk tillhörighet, religion eller sexuell läggning.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister respekterar landets språkliga minoriteter och deras rätt att få tillgång till information på det egna språket.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister organiserar och presenterar innehåll på ett sätt så att en användare på egen hand kan hitta den information hen behöver. Bibliotekarier och andra informationsspecialister hjälper och bistår användare i deras informationssökning.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister erbjuder tjänster som ökar läskunnigheten. De främjar förmågan att inhämta information, som att identifiera, hitta, utvärdera, sortera samt framställa, använda och kommunicera information. Och de verkar för en etiskt riktig användning av information och bidrar därmed till att motverka plagiering och andra former av felaktig informationsanvändning.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister respekterar skyddet av minderåriga utan att detta inverkar på vuxnas rätt till information.

3. INTEGRITET, SEKRETESS OCH INSYN

Bibliotekarier och andra informationsspecialister respekterar den personliga integriteten och skyddet av de personuppgifter som av nödvändighet måste utväxlas mellan individer och institutioner.

Relationen mellan biblioteket och användaren kännetecknas av konfidentialitet och bibliotekarier och andra informationsspecialister vidtar lämpliga åtgärder för att se till att uppgifter inte får spridning utanför den ursprungliga transaktionen.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister verkar för och bidrar till öppenhet så att det som sker hos myndigheter, offentliga institutioner och privata företag är öppet för granskning av allmänheten. De är också medvetna om att det ligger i allmänhetens intresse att tjänstefel, korruption och brott

avslöjas genom vad som i sig utgör brott mot tystnadsplikten av uppgiftslämnare, så kallade "visslare".

4. FRI TILLGÄNGLIGHET OCH IMMATERIALRÄTT

Bibliotekarier och andra informationsspecialister ser till att bibliotekets användare har bästa möjliga tillgång till information och idéer i alla tänkbara medier och format. Det innefattar stöd för principerna om fri tillgänglighet, öppen källkod och öppna licenser.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister strävar efter att ge användarna skälig, snabb, ändamålsenlig och effektiv tillgång till information.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister har en yrkesmässig skyldighet att verka för att biblioteken ges undantag från och begränsningar av upphovsrättsskyddet.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister samarbetar med författare, förläggare och andra som skapar upphovsrättsskyddade verk. Bibliotekarier och andra informationsspecialister är medvetna om författares och andra upphovsmäns immateriella rätt och verkar för att deras rättigheter respekteras.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister förhandlar för sina användares räkning fram de mest fördelaktiga villkoren för tillgång till verk, och eftersträvar att tillgången inte i onödan förhindras eller försvåras av upphovsrättslagstiftningens tillämpning samt att licenser inte åsidosätter de undantag för bibliotek som omfattas av den nationella lagstiftningen. Bibliotekarier och andra informationsspecialister verkar för att regeringar reglerar immaterialrätten så att den har en skälig balans mellan respekten för upphovsmännens och de enskildas intressen och de institutioner, som exempelvis bibliotek, som står till deras förfogande.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister verkar också för att skyddstiden för upphovsrätten begränsas och att information som blivit offentlig egendom förblir offentlig och öppen för alla.

5. OBJEKTIVITET, PERSONLIG INTEGRITET OCH YRKESKOMPETENS

Bibliotekarier och andra informationsspecialister förhåller sig strikt objektiva och opartiska vad gäller insamling, tillgång och service. Objektivitet leder till bäst balanserade samling och tillgång till information.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister definierar och offentliggör sin policy beträffande urval, organisering, bevarande, anskaffning och spridning av information.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister håller isär sina personliga åsikter och sina professionella arbetsuppgifter. De företräder inte privata intressen eller personliga åsikter på bekostnad av sin objektivitet.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister har yttrandefrihet på sin arbetsplats förutsatt att det inte inkräktar på principen om objektivitet gentemot användarna.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister motverkar korruption som direkt påverkar biblioteksverksamheten, exempelvis vid anskaffning och leverans av biblioteksmaterial, tillsättning av biblioteksbefattningar och hantering av bibliotekets avtal och ekonomi.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister strävar efter högsta möjliga kvalitet i yrkesutövningen genom att upprätthålla och vidareutveckla sina kunskaper och sin kompetens. De strävar efter att erbjuda bästa möjliga service och därmed stärka yrkets goda anseende.

6. RELATIONEN MELLAN KOLLEGOR OCH ANSTÄLLDA/ ARBETSGIVARE

Bibliotekarier och andra informationsspecialister behandlar varandra med ärlighet och respekt.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister motverkar i alla aspekter av anställningen diskriminering med hänvisning till ålder, medborgarskap, politisk övertygelse, fysisk eller mental förmåga, kön, civilstånd, härkomst, etnisk tillhörighet, religion eller sexuell läggning.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister verkar för lika lön och samma förmåner för män och kvinnor på jämförbara befattningar.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister delar med sig av sina yrkeserfarenheter till kollegor och hjälper och vägleder nyanställda att komma in i arbetsgemenskapen och utveckla sin kompetens. De bidrar till verksamheten inom sin yrkesorganisation och deltar i forskning och publikationer om yrkesrelaterade frågor.

Bibliotekarier och andra informationsspecialister eftersträvar att uppnå ett gott anseende och hög status baserat på sin professionalism och sitt etiska uppförande. De konkurrerar inte med sina kollegor genom att tillgripa ohederliga metoder.

Ytterligare studier

The Ethics of Librarianship. An International Survey. Red. av Robert W. Vaagan med en inledning av Alex Byrne. München: Saur 2002 VI, 344 s.

Gebolys, Zdzislaw, Jacek Tomaszczyk: Library Codes of Ethics Worldwide. Antologi. Berlin: Simon 2012. 267 s.

Professional Codes of Ethics for Librarians. IFLA-Committee on Freedom of Access to Information and Free Expression (FAIFE).

= <http://www.ifla.org/en/faife/professional-codes-of-ethics-for-librarians>
(19.03.2012)

Sturges, Paul: Doing the Right Thing. Professional ethics for information workers in Britain. In: New Library World. 104, 2003, n. 1186, s. 94-102.
<http://www.fims.uwo.ca/people/faculty/frohmann/LIS774/Documents/Sturges%20on%20codes.pdf> (19.03.2012).

Sammanställt av Loida Garcia-Febo, Anne Hustad, Hermann Rösch, Paul Sturges och Amelie Vallotton (FAIFE-arbetsgrupp)

Godkänt av IFLA:s styrelse, augusti 2012